

אמר

שמואל בן הקדוש רבי יצחק פיהם ז"ל היה הי"ד
מאריך לעז הדופס לרוב טעולות הנוכאים מ
מפתרון חלומות זה ראיתי להביאו לבית הדפוס ועם כי אכתבו
בגלותנו לא הזכירו השם יתברך מכל וכל שהרי ראינו איך הדורות
מתמעטים הראשונים היו כביאים ואחר כך נשתמשו בבת קול *
ועכשיו בחלומות וזהו שאמר בשו"ת שבת עמו היינו כחולמים על
ידי פתרון חלומות זה ידע ויבין כי מן השמים הודיעוהו כאמר
אלהו איוב ל"ג בחלוס חיון לילה בכפול תרדמה על אנשים ב
במחומות על משכב * אז עלה און אנשים וגומר בא"ת להודיע
באמנה כי בפתיחת הספר הגדתי מי ומי הם החכמים אשר חכרו
פתרון חלומות * וכאשר עמדתי על הגהת הספר מצאתי שגם רש"י
עשה פתרון חלומות * ואם כן מי ראה אלו יוצאים לפתור חלומות
ה"ה יוסף הצדיק והוהר והגמרא ורבינו האי גאון ורש"י ורמב"ם ה
האומות כל אלה חכרו אל עמק אזה הוא עמק החלומות שאים
מהם יתברך להודיע לבני האדם גבורותיו אשר עיני אל
ההרים יקוים בכו כי עין בעין יראו בשוב
ה' ציון וכן יהי כבוד אמן:

פועל במלאכת הקדש יהודה לים זעביר בן מהו"ר
מרדכי גימפל מ"ס ז"ל מק"ק פוזנא הברה

דברי המדפים אל הקירא

עודני

מתאבק בעפר רגלי יודעי בינה לבעתים
 ולפעמים לא היו ימים מופתים בלכתי
 להקביל פני אחמהם תורתו אומנותו נכון דעת ואצבע ר
 עליו וואראאותו מחפש באמתחות מכתבו חבורי דברי
 חכמה ומוסר אשר כביר מראה ידיו וכי נער אכזבי מאי
 הראני ביניהם מעשי נערות דבר היה זוטא ונברא פעל
 ונשה ורבים הלולים הפיל אז פי על תכלול יופי
 הדברי ההם וקראתי לשבת שם עונג לראות כי למנות
 ימיו כן הדע להביא לבב חכמה ועל פולם התגדל
 והתרוחם גיל לבבי כאשר זוחיתי החבור הזה קטון
 ונרול שם הוא בתועלת עשיר כי בתחבולות עשה לו
 מלחמה בין שני רעים אהובים אחד מופת חבירו על
 שיאבד זמנו בסחוק המולך עשירים שולל ולא יסו
 לבו לתורתה ולחיות סדרך כל הארץ והאחר מבקש
 להתכבד ולהמציט אשמתו ובשללא חריפא יהפוך וד
 יאחר לרע טוב ומכלל דבריהם נמנים ונמרים
 כי אשרי האיש אשר לא ילך לא יסאל ולא ינסה כע
 מחוק נחריב אים וביתני ודעת שפתיו ברור מלל
 בלשון למודי בחיות ומליצה וחקור דין על פי הפוסקים
 ושא בקיר משלו סוף דבר סבור אומר סולו דבקה
 נפשי בולאהבה ואמר אל לבימי יתן איפה ויכתבן
 מיליו בעט ברזל ויפדת כמה יוסף וכמה יתן מערמי
 לכל קורא הן מפני נועם לשונו הן כי פשה הנגב
 מהשחוק הזה בכל תשובת ישראל אולי יועיל כי יפגש

בו ותגלה רעתי בקהל כל מחזיקי יקראי וישובו ולא
 יסיפו לדאבה עוד אב לבנים יודיע את אמתו והולדים
 רכים ישמעו ויראו ואתחנן אל ארוני בעת ההיא
 בכל עוז לחתולי בשורה מוכחת וימחץ כי היה בעיניו
 הכל נעורו ואכפר בו מאד עד כי נעתר לקולי ויאמר לי
 קהנו ובואה אל מקום חפנך עשה בו כטוב בעיניך רק
 אל יקרא שמי עליו אם ימצא חן בעיני אלהים ואדם לה
 ישולם חסד ואם תער מל טט לשון רמיה תהיה עולה
 כמנהג ידבר שלא לנכח ואנשי לבב ידיוני לזכות ויזכרו
 חפד נעורוי אהזתיו בשמחה וטוב לכב ולא נטסתיו
 עד כי הביאותיו אל בית הרפוס והנה הוא יונא
 לקראתכם הבינו פתאים ערמה וחכמים פיתו לבכם
 זיילו ופקגו דבריו וברכתם גם אותי והתעננו על חב
 פלום :

כעיר לימים וקטון בהשכל

אברהם בכמך פלמה חייב חבר סוב ינו

אהבה

שאינה תלויה בדבר כאהבת דוד ויהונתן
 היתה בין שני בחורים הברים יודעי דעת
 ומשכילים בכל חכמה אשר יהיו שקדו על דלת הלבד
 ויהיו חיו חמים כל הימים יתלכדו ולא יתפרדו שם
 האחד אל דרך ושם השני מדרך ויהי כיד זה יוצא
 ונא לעשות מלאכתו וספורתו כאשר ישית עליו אביו כי
 סוחר גדול היה ואבשיו דקים ופוחזים השו לבו אחרי
 התרו ויואל ללכת עמאם כאשר לא נסח ויחל לעזוק
 בקלפים ובקוביות ויומם ולילה לא ישבות ושם בהם
 כסלו עד כי נהפך לאיש אחר וכל חלקה טובה לימוד
 ועסק השליך מנגד לא יחפון בתבונה כי אם יקוט לעזק
 בית וחוץ הבאיש החפיר זכר רואיו ילעינו לו ויהי
 כשמוע אל דוד את דבר הרע הזה ויתאבל על רעהו כי
 אהבת נפשו אהבו ופעמים רבות הוכיחו וחוץ והוכיחו
 ויחל את פניו לשוב מדרכו הרעה אכן מידד כאיש אשר
 לא שומע לא חל ולא זע כמנו ומבנהו נהג עד כי
 מימים ימימה ואלו מתהלך חוץ לעיר לרוח היום ויקר
 מקדו את מידד רעהו והוא הושב מחשבות ופניו פנים
 של זעם ויאמר אל דוד הפעם הזאת הנני שולח את

כל תוכחתי אל לבו אולי ישמע ויבן זאת
 ויפחה פיו וידבר לו על זה כפעם
 כפעם ויענהו מידד אשר לא
 חשב כי התחיל לפאר
 ולשבח הצהוק
 ורודפו
 וישתאה אל דוד
 כאד
 וישן לו ומלכס
 ויצאו מלין כל אחד לפי
 דרכו ואלו הדברים אשר דברו

דר

באין באת ולאן אתה הולך מידד ויהיו
 אתה לבדך פת בשדה החוצה ומדוע רואה
 אני את פניך והנם זועפים גם כי בטרם תענה אני
 אדע כי מבית הצהוק יצאת ועל הכסף אשר אול מכליך
 הורק מאמתותיך הורכה תשנה תנטער ולבך בל עבך
 העוד לא שמת בנפשך לעווב דרך דשע הצהוק הזה
 ולקבוע עתים לתודי ולעסוק בסחורת כאשר באו היות
 עושה העוד לא ניסת כי כנים דברי אשר דברתי אליך
 זה מאה פעמים כי דע יכר המעשה וכי הוא פח ומקש
 אל הצלחתנו קין ודודר לאושר נפסחתנו ומול כל עברת
 לרוב וכי ידעתך כנעוויך עד עתה חכם ובבון נפלא את
 הוא בעיני למה זה העללים אונך לקול דורשי שלומך
 וכונתך כמוני היום כדבר בארקה להיטיבך
 כאחריתך :

דר

בלאתי נשוא בעויתי כשמוע דברי שוא כאלה
 יום עם ומשא כבד יהבון עלי כבואם מאתך
 אשר עצמת ממני מאד בתבונה ודעת ולא כשונא
 תוכחת אטיבך כי ידעתי אהבתך לי אך מי התערבת
 בין עם הארץ אשר הסכימו לבנות ולהעב דבר הצהוק
 הזה עד כי אב ואם לא יחלו לצל על בנם לבלתי יהיה
 שופך דם האדם ורעה זונות או שנתה בקנקן כי אם שלא
 יהיה צחק וצר לי מאד עליך וכוסה ממך כי לא לכד
 שקר בפיהם לגדל דברו ועה כי אף צהיב חשבו לטובה
 ולתועלת כחואו מעט היה לי שלשה זהובים אבדו
 בני אחרי אשר שבו אלי חמשים מהם אשר כבד אבדו
 ולא על זה יחרה אפי ולולא התמהמהתי לשוב
 העירה פן יקטני אבי לו יש הרף בקרי כי עתה החזעתך
 מקצת התנצלותי ושבחו ולא אהיה בעיניך כמתעטע כי
 תשמע עלי לאמר הלא מצחק אני :

אל

אל הן עז חיוס גדול לא עת דאסף הכית וגם עתה ראית
את אביך לפני כל חיים יתניב לשלוח בנדים על האביה
הנוסעת לארצה המזרח ודאי טרם יסע משם ובא השמש
לכן אל תחפו ללכת כי לא ישים אריך לבו וחסוך כל
יחדל להשיעני מהתענה כי לא ידעתי במה יזכה איש
את אורח רשעים כזה.

טו אחרי אשר עסקי אבי ימנעוהו ודעת דרכי לא יחפץ
במחנה למו לטבת פה אל תחת גפן או אל תחת תאנה
לרוח היום אשנולך ואורך כי מלאכת החוק קרובה
הוא אל היסוד ושמש צדקה ומרפא בקרפיה

אל הנהנא פתח פיך ויאירו דבריך :

טז לצחוק אמרתי כהולל משוכח ומפואר • נחיה בין
האנשי ככל יתר בוד סדר המשא ומתן אשר ניתן להמצא
ביניהם מספר חיי הבלם בעולם • וטוב מכלם להיותו
מראה מלוטש בו יראה וימצא כל דבר נחמד להשכיל
לאדם הנרדם • ורוב וסוס להוליכנו מהובה עד יעבור
זעם תבל הנובל טובל ברע במטוטו • וכדובן ורבן
וכמלמד ילמד ויו יענו לטוב לו כל הימים • לא אכחד
כי טוב ממנו באר אשר בתורת ה' חפצו ועושה רצון
בורא כל ומצותו ולא יפנה אל רהבים ודברי חמ • אך
זאת אמרתי כי בין שאר עסקי בני האדם אשר יעמלו
לשלוט בעושר וכסוס או לזדויה להם מעמל וכעס גם
זה כאחד מהם ישר לפני איש צדק צדק ירוף • הסכת
וסמע • ה' בהכמה יכה ארץ כונן עולמו באהבה וחבה
רבה ויתירה חמל על יצוריו אן חקר ותקן כל צרכיהם
במקן שבתו השגח כי אם פועל א' יהיה לכל האנשים
תשחת הארץ ויושבי לזה אבד ויהי ולכולם נתן חליפות
בולאות מי שאומנותו בשם ומי שאומנותו בורסקי חייס
במחשו לבלר בקלמטו אנשי מקנה ודועת צאן למען
איש

איש את רעהו יעזרו זה בכה זה בכה ונמצא עולא
מכלם עיון ומרע לכל אחד את נפשו • כי אם היו
אורני פשתים וזכר לכסת בשר ערוה אדם אין לעבוד
את הארמה • ואם כל איש יחרוש בבקרים איה כזבל
איה סופר בונה בתים ומדריבם רופא דוכל וחנוני מקיף
כלך ושרים ויתר הירכים הכרחיים להיכ תחת השמש
וזאת אלה כבה ימעות יע אדם הראשון עד שמצא פת
לאכל • הרש ורוע וקצרו וכו' ואחל אכלי • וכבה ימעות
יע עד שמצא כנוד לרבוש גזה ונפץ ולבן וכו' ואחל לבש
ואני משכים ומוצא כל זה מהרין לפני עכי • רצו בזה
כי להיותו יחוד בדורו ואין עוזר לו בזעת אפיו אכל לחם
ובינע כפיו עשה שבלהו אשר נתכסה בה והיום בלי
מזון ועמל הכל נמצא יען נוד הבורא לתלות חיי האדם
באדם הן במעשה ידיו הן בשכר עמלו הן בכסף ומעות
לקנות ולבכור לישא וליתן לזרליף ולשנות לדווח
ולחציא בעות מיד אחיהם וכל הדבבה בסרו ה' בחכים
וכמראה כחירה כי כחור סחור וסביב סביב ילך המטון
והבסק ביד ליו חל פיך ותכורות • ועתה מה נרע
הצחוק כהית גם הוא כאחד הכחורות הנעשות יום יום
לאסוף חן למה זהב כוליד ומביא מעלה ומזיד גם
גם בו נוכל לצער ציד ולהביא באיזהו חינו או לינע לדיק
כטוב בעיני רשעיה זכה שבין דבר נמצא באחרון כן
הראשון • הלא זאת העצה היקוצה והתשובה והתשובה
והטובה אשר נתן בעי ישי אדוננו ז' קלה הכמי ישראל
כדאיתא פק דברנית עונים ואנשים אדוננו עמך ישיא
צדיקין פונסה אף הוא יכין אבריו להם ולכו והתחייבו
זה בזה כי ראתה עינו כי נתן הברך בכרומים לנפוע
וליסוד ארץ וקיומה במשלוח ממונה איש לזרקה יחיה
בכסת מה שיהיה דק אן לבקש דרך רשעים לא ישרה
מקח

מקח טענות נביכה ואונאה ועל כה יצדק מאמר
זח ילכו ויתפזזבו זה מזה כמו על חוק הצדק דחוק
מעול וחכם כי לא בהרבות דברים ובגזל ותרמית
יהי האדם מן האדם כי אם על מוצא פי ה הוא הגורל
יתקיים תנאם אשר הוא דבר אלהי לאשר יהפוך יטנו
כאשר ראנו היותו לרצון לפני ארון כל כשכדר בעבודת
תיום הקדוש גורל אחד רה וגם רעה ותקן הלוקת הארץ
אשר נתן בורשה לקהלת יעקב באופן זה ככתוב וק
בגורל החלק הארץ ונו ורוד העה בה בקטרו ואמר ה
מנת חלקי וכיאתח תומיד גורלי ובנו החכם כאמרו
קיים כשאמר מדנים ישבית הגורל וגו' על כן את
הארץ יסחרו המעצקים ככל הסחרים וטוב מהבה על
המת כל מעשיהם כאשר יורו בן השמים כעל :

אל כל ישמע על פיך להוכיח דבר כי יעלה בדעתך לדבר
הצדוק אל הסחורה ולהשוות דבר הכרחי לקיום המין
כאשר בפוך מלאות לאמרו אל אבי הכטלה והשעמוס בו
כל סיס יען במשא ומתן הקונה בהנה והבוכר לא הסר
ולשניהם ייטיב לא ירעו ולא ישחיתו וכצדוק זה יעל
וישמח כלו של אגן ושלינו וזה רעה אחותהו לא ישלו
ולא ישקוט ורבו ושחק ואין נחת הלזה יקרא טוב ורצון
לה אשר לאית כבוד האחד כי אם בקלק חבירו ולא יעלה
במעלות כי אם כהורידו רעו לארץ וכשזה קם זה נופל
חזה יאמר מעסקי העולם המוליד איבה ושנאה בלבנות
האכסים ומנכר אל אהדות בני האדם :

כי חרש ואאל פך וכי תמכרו ממכר מיד עמיתך או קנה
מאה מאה תבוא לאמ עתו יבא ארויח על חד תרי ויבלאנו
אסריך דגן פניך בשאזות להבט השמימה לראות אב
לכשר היי' תחשוק נפשך לראות רעב גדול בארץ יאוח
דצונך לחזות כל העולם כלו בצער ואתך לבדך כנחת
ואם

ואם תירוש יקביך יפרוצו ויין ישכח לבכך אם הראה
ברד ואש בתלקחת ישרוף ויכלה עד אין יכול בגפנים
וענבים יירשו ארץ יקר חמרא ויודבן בדמי הלא טוב
לך כי תעשיר והכאים אחריך בהמה ירעו הזאת חשבת
למשפט נוח להוליה האם תקום כהשבה זאת כי אם
ברעת כל היקום ובכל זה יהונכם ויהנשא עושה אלח
ולא יבוס ומי לא ידע כי הכל הולך אל מקום אחד
ואש באהיו ועל כינא ביה דעולם קיים :

ל דערע יאב הקונה ואהל לו לא יתהלל כסחות הצדוק
היה בני גם על המרויח יעבור כוס ולא לוי היה ברבות
הימי כי ישוב הכסף כאשר בא ולא יראה נרכה לעולם
כי כחציר יבש וכצוף נובל טובו ועמו ישא כל טוב
בעליו כי משביעו רעב ואין אחד בני אלה יצליח בו
ועיניו ריאות יום יום כי רבים חללים הפיל בחבלו
עמו בוער להזיק והמייא ככנתא וכזה תולל רע
כגבור ותגד על רכחורה והיא חתן זכרנו ופשתנו
ושקניינו ולא הסבב כזאת רעה דולה ועולה וכלה
לא תעשה כי אם הישר והטוב בעיני אלהים ואדם :

וי רמה הרעות לדבר הזה לזר החשבנו מוכן להרע אם
גם בכל עלילות מצעדי גבר כמיוו בכורהם כי יורישו וכו
יעשיר ובמצא גם מעללים עלולים להזיק יותר כבנו
ותחמו ובכל עת הלא יורדי הים באניות אשר ישיבו
אלפי זהב נכאת וצרו ולוט משי שני וארגמן ובגדי צמר
ופשתן על לוח ארז ישלחה בים הגדול כאשר יהיה שבת
היוח ואם בעליו עמו היו תלואי כפשע בינו ובין המות
אם יהפוך ה רוח חוק יתקענה בפלע רגע תהפך או
תשבר ואין כציל ויעיו הים ועושר יחיון טוב בלא
כף נחת רעהוק המכלא יד האדם בקלפים וקוביות
במלא דופני עמל הכבי וכי אשר יעמולו לרוח לראו אם

ב א ג ד ה ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ

סור מרע

מעפון יאתח כמזרח או ממערב נם אהבו מלאכת
האלקים ימאה האומרים בלבם תחת הנחשת אביא הוב
יזמו לעשות מכסף חי כסף צרוף מזוקק יבלו ימיהם בין
תנור לכירים נופח באש פחם עד יתם ורוחם יוציא
יפזרו אשר בידיהם ואין כסף כי אם כסף כסף הבח
חושבי מחשבות לעשות בזהב וכסף ובנחשת כי ברחי
אל דחי ירדו ברעתם מזהב לכסף ומכסף לנחשת וסוף
פניהם ילכשו נשת ויש אשר לריב ומצה יאמר האח
כפרוטה יחל להומין רעוד אל השופט תן למורשה
ולמזכר בעדו לככח ושלא לנכח לספרים ולמעתיקים
היום ומחר ויחזור ויתן עד וצא נקי מנכסיו ומאין עוד
סלעא וזי צא משפט מעוקל והעדיקו את הרשע נם
על זה יאמר ומשפטם כל ידעום הללויה וכמה דרכים
יש לשפוך דם האד מבלעדי הצחוק ואין מדבר תהפוכות
כי אם עלין וכבר אמרו זלמי שהניה לו אביו מעות
ורוצה לאבדן ולבש בגדי פשתן וישתמש בכלי זכוכית
וישכר פועלים ואל ישב עליהם ולו היה כדברך
הצחוק דבר קרוב לאבוד אמרו ילך ויצחוק סימן לדבר
כי לא נופל הנה משאר עסקים התלויים בבכון ויקר
בתכמה ומכבוד סכלות מעט :

אל מה עזרת ללא בח חפצת לעדק המלא הארץ חכם
כך מקובלני מבית אבי אבא שליטה גופי עבירה אבות
נזיקין נכראו מעולם והם הצחוק והקנה והזנות סימן
לדבר הודוע והלחיים והקבה גדול שבכלם מופלג
ברעה הוא הצחוק ורא כי השני האחר כי אם בכח יצר
לב הגדרע המסי והמדית לאמ חשוף אבול חשוף שתי כו
וחך אוכל ישעם לו וכן אשה זרה אמריה תחליק ורבים
הללים תפיל כי כל הבשר הציר ושעה אחת של קודת
זוח בעלה כעודה פרוסה כי ירגיש בהנאה לא יזכור ימי
עולם

סור מרע

על אמנכ מה יתן לך ומה יוסיף לך הצחוק הזה אשר
איננו מהכה המתאה ואשר עדן לא היה אין כו לא
בשלות הרשעים ואף לא מיכרי העדיקים מה יועיל איש
כי יפגע בו ומה יגבה ממנו כי אם צרה כמכירה כי
ועטוף ישפך שיחור וכמר רוחו יברך אלהים וכלך כי
יתן בכוס עינו או העץ נשא פריו או כי אפס כסף או
הרבו תכא בלבו ואין שלום בעצמו אף כי אם
האכל ושבעת וברכת אתה אלהיך ובמלאת כנך לא
האכל עוד עד אשר יפחמו ברחיים כחות העיכול או דחו
בבדוחה את הבותרות וכי יזקין יסור ממנו בנצח כי
יבשלו השחונות ולכל הפנים לא יהיה האדם אם לא
יאכל וישלים תמורת הנדך וכן אם התן לנשים חילך
אזתתענב וחלף ועבר ולעת זקנה ושיבה ירתק חבל
הכוסף ההוא והיה אמונת עתועם כי דרך גבר בעלמה
רשבע גורו כן אמנם הצחוק רעה כחודשת מהאנשים
לא מבעור של עולם ואין לו קץ ותכלית מעלם ועד זמן
כי עיני האדם לא תשבענה כי ירויח וכי יפסיד במחשבה
פוסלת לאב אשוב על בני לא ירפנו ולא יעזבו ואחריתו
יהיה נבל ואל מי תדמנו וישנה ותאמר עליו קדוש :

מי שנאתך תעורר מדנים אל הצחוק לדונו לחובה מכל
המטרידים והוא לא כן כי השנים הן הן גופי עבירה
באמת ובפרט לנו עם ישראל יומרי היתה : זה יביא
אפי כדברך לירי עבירה בלבד וגזרה לגזרה לא עבדין
זולל וסובא נסקל ופן יאכל נבלות לתאבון ונואף אשה
בשחית נפשו דוא זמה ורוא עין פלילי כי יביאנו יצור
לחנאו וכעל בת אל נכר או יבא א אשה רעוד מעות לא
יובל לתקן יצילנו ה מאלה כי שאל ואבדון ביתם
וחדרי בות הצחוק דררא דמבונא עדיק וישר הוא אין
כו כסף חלול כי אם יישר בעיני האלהים לקבותו כסף

ב ב ב ב א

או ישלח לו את הברכה הן הוא משוש דרכו הלא הוא
 ככל המון משאומתן בני האדם:
אל אם בחבלי האד תמשוך דברי להשוותו אל המחור על כי
 כמורו כמוה ירבה או ימעיש הון וכבון וכחמדי תכל
 איכבה רובל להציליה אם נודע כי אף יפעלו עולה כל
 אשר נדרכיו הלכו כל אחר מורד בלוננו ונוסף על קחתם
כסף אחיהם בגזל רשע מבלי תת להם דבר תחתיו ולא
 בעמל ידיהם אם תשכיל היטב תראה כי המצחק עובר
 על כל עשיית הדברות יסוד תורת משה ומוצאתו מקובלם
 לא לבר לעם ישראל קדושה כי גם לאומות אשר אנחנו
 יושבים בקרבם ודאשונה על אנכי לא יהיה לדוכו ער
 זכור הו אשר כלם יחירו על ע"ה ואלהי נכד הוא בודאי
 עובר עליהם כי כאשר דיקם ישיבוהו וזכני שמו יצא
 מדעתו יכלא חיוב וכעס ומנואר לנו מפי ה"ה כל המועט
כאלו עובר ע"ה ויותר ברור אמרו אין מצחק אלא ע"ה
 שנא והוא שרה את בן הגר ונו ונאמר וישב העם לאכול
 ושרה ויקומו לצחק לא תשא את שם ונומר דבר גלוי
 לכל העמים כי בכל רגע ובכל שעה על כל דבר פשע
 או הפרט יחדש נשבע להרע אלפי שנועו שוה וכדוחים
 הדוחים את נפשו לארץ אופל ועלמות זכור את יום
 השבת ונו אם יהיה איש מצחק ע"ש בין השמשות ומשך
הדבר המאבד בחוהלת ממושכה להחזיר אבדה לבעלים
 והברויח אשר לא ישבע כסף יקדש עליהם היום וממצאו
 מחללים את השבת וברוכים אחרים נ"כ יקרה להם כזה
 כנד את אביך ונו כי יהיה למצחק אב ואם וסו אהו
 יחזו נו להנחם על הרעה והנן אשר עבר ושנה ונעשה לו
 בהיות לא ישמע לקולם ויענה קשות ימרו את חיהם
 ולא יזכור איש אמו ואביו תיאו ובראותו בארץ
פסגות בער בו אש קנא ושנא נגר רעו או כי תואנה הוא
 מבקש

מבקש להתנווכח לאמלא כך היה ואתה רשע ה"ה הרפון
 לקח אשר לי בגזל חבס ואם יענה רעהו מהרו והדברים
 אין להם ס"ף קרוב דבר לתת הרב בידם להרוג איש את
 קרובו נגד דבר הלא תרצח ובין נשי יתערב אף בכי סו
 ידבר ניאופים ונבול ס וא"ל המנבל פיו אין לו חלק לע"ה
 כי פה מחתך וכלי המעשה נזכרין ונאמר לא הצאף
 וכאשר עינם ישאר ואין כסף כל מחשבות לבו וקדע כל
 היום לגנוב במסחרים ללכסם את הבריות מקוה ומאנה
 למלאת חסרונם סופו יהיה כשר האנשים עבר פרעה בין
 הארץ ובין השמים כי לא יחיש ללא תגנוב ואם רעדו
 יצחק והנאו התנו ביניהם בשתנות חלק בחלק
 כמר להלה ואיש יד יעיד לזכות שוהפואו כי יאמר יבא
 השלישי ויכדע ולא תענה ברעך עד שקח ישליך אחרי
 גוו ואם ללא תגנוב לא יחיש ע"ה כי לא תחמוד לא
 ושמור אך כי כל אשר יראו עיני לבו יתצה תאות ועינו
 לא תשבע לעולם ועד ראה אם נדלה לשמים רעת
 הצחק הכליעל הזה מעביר על כל תורת אלהים חי
 שנכתב ושבעל פה נאחזיתו מרה כלענה לא ינקה
 הנוע בו:
כי ברוך דברים תדבר רשע על הצחק הזה ובכל זאת דבר
 לא דברת ומוס לא דטלת בו אשר לא ימצא בכל מעשי
 אדם כי כעס בחיק נסילים יבוא אף על כל דבר קל
 ונכון מאריך אפו נכל עת וראיהי אני יום אהמול אדם
 אחד אשר אבד ארבע מאות הוננים ובכל זאת לא פתח
 את פיהו ולא קלל את יומו רק פעם אחת אמר אתה השם
 הצדיק וגם דברתי איש אשר שמע כי נאה הצדקה
 בגזל והוא היה סחר דגן ותירוש ועלה לראש הגג ינפל
 ומת ומשכנות השבויות רבו ומעות ורעות אנה יהיו כי
 אם בין המחור לקידו במכרם וקנינם והשם ה"ה
 שבת

שבת כמו כן בחייט ורצען וכל עושה מלאכה מתאוה להשתכר ביותר וכן להקלות אב ואם רצוח וכאוף רבו המטרידים המביאים להם . ובשעת הצורך כפי הגניבה כמו כן בכל עני בעניו כי לא הגנב יהלה על העץ כי אם דע רמול וקטנה חס . ועדות שקר בכל שתפות יוכל להיות והחמדה מבלעדי זה בקרב איש תשכון . כללו של דבר איש צדיק המים יהיה בסחורתו וכצחקו גל ואיש בליועל ירשיט בזה ובוזה . וצא נא אתה והשוב כי אם היה זה גזל ועין גדול מנשוא כדברך כבר היו אוסר אותך חזל עלינו ועל זרעינו איכור גבור בורר ומחלש . אחר אשר נודע בשערים כי כווננו להחזיקנו לא מפשע ורשע לבד כי גם מכל דבר המביא לידי זכרון עבודה ועשו נדר לגדל והומה לחומה בחכמה רמה ותמימה ועל זה לא נשאו קול כי לא מצאו בו ערוה דבר ושוא כאמרך :

אל אם קרית לא שנית כי תאמר בלבבך לא ימצא בדברי מוריני מספרים בנגות הצחוק ואוסרים אותו . לכה ואקחך אל מקום אחר אפס קצה כלמתו תראה הוא במס סכחדיין פר זה בורר דתנן התם לו הן הפסולין המצחק בקוביא והמלוה ברבית ומפריחי יונים וכוחרי שביעית וכו' אמר ר' יהודה איבתי בזמן שאין לו אבינות אלא הוא וכו' ופי רשי מולן מעין גולגין הן והתורה אמרה לא תשת ירך עם רשע להיות עד חמס . ובנמרא המשחק בקוביא באי קטניו אמר רב ששת לפי שאין עסקין בישובו של עולם . ומה ואמרו עוד על היותו נמאס בעיניהם ואסור אחיך אשר פסלו כל הולך אחינו לדון ולהעיד וזה שבו אשר יקראו לו רשע ואיש חמס . ודברי רב ששת יפולתחל דברך אשר אמרת כי דומ הוא לשאר הדברים החכרתיים ליישוב באומרו שאין עסקין בישובו של עולם . וקיימו וקבלו הבוסקים ראשונים ואחרוני לאשר ולקיים

ולקיים כל האיסור הזה . הדמכס פו מהלכות גזילה כתב המשחק בקוביא הרי זה גזל מדבריה אעפ"י שברצון הבעל ללקח הואיל ולקח מטון חבירו בחנם דרך שהוק והתול הרי זה גזל וכו' והמשחק בקוביא עם האדמי אין בו איסור גזל אבל יש בו אסור עוסק בדברים בטלי ואין ראוי לאדם להתעסק כל ימיו לא בדברי חכמה ובשונו של עולם וכו' ובהלכות עידות ובהלכו מכירה ובמקומות רבי כתב בזה וסמ"ג עשין סיבן על כתב המשחק בקוביא הוי גזלן מדבריה וכן כתב הטור והרשב"א בתשוב דאמר לצחוק בקוביא . ואיך תאמר כי אין אומר ואין דברים בין דול על איסור הצחוק ובל"ג נשמע קולם וכולם דוחים אותו בשתי ימים ואומרי לנו סורו אתקרבו ולא הגעו בו :

מי לבך אל ימחד להשיבני כההיא דסנהדרין פ זה בורר כי גם מעיני לא בסתרה וידעתי כי עליה סבך כל פוסק אשר דבר דע על הצחוק ואף כי גם אם מסקינן הלכתא דפסלין לדון ולהעיד מדבריהם כבודם במקומם כונח דבעו והקשו למלך ובדין נמצאו נקיים מעון ולא תארע תקולה על ידם כדתנן באבות החושך עצמו כן הדין פורק במינו איבה וגזל וכו' עכו לענין דינא לא משום גזל נפסלו . דפרמינן עלה בנשיא המשחק בקוביא מאי קא עביד . א"ר ששת וכו' מדפריך באי קא עביד כלו למה פסלינן ליה דאי משום גזל ליתא . ולזה אמר ששת לפי שאין עסקין וכו' והשי דסבר טעמא דכלן מעין גולגין הן לא דצה ביה לפסוק טיהיה הצחוק אסור משום גזל אלא אמר מעין דסביה וקביל דאין עסקים וכו' יהיה כן מעין גזל כמו שריום מיסדים הבטלנים על שם סופס אפי שלא יעשו עולה . וכתב הנמקי יוסף הא דלא פסלינן ליה משום גזל דהא אסמכתא היא אמרו בנמרא דכל כי דאי גובה לאו אכמסת היא והאריך בזה עיין ספ"ג ורב

ודב ששת דאמר שאין עסקין כמו שאמר לעיל
 אידו כרבי יהודה דאמר אימתי בזמן שאין לו אומנות
 אלא הוה אבל יש לו אומנות בלא הוה כשר הוה
 לא יפיל מדברי ארצה כי כל בעל מלאכה יחידה
 לא יעסק ביישובו של עולם ואפילו אמרו כל תורת
 שאין עברה מלאכה כופה כמלה וגורת עין קל
 וחומר לצחוק או דבר אחר כי לא טוב היותו לבד
 ועל רבי רבנו משה בר מימון זכוננו להכירה כתב
 המניח משנת המשחק בקוביא זהו זול מדבריהם זה
 קצת תימא אצל דעה משמע פרק זה כוונת דעה
 אוקמתא דאמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קני
 אודחיה וקיימא לן כרב ששת דאמר כל האי גוניה
 לאו אסמכתא היא דלא מדעתיה קא יהיב ליה וכו
 ואם כן כנין לנו גזל מדבריהם ועדין עיינו וכל
 שכן שכיבו פסק פרק עשירי כהלכות עדות שאין
 המשחק נפסל אלא בשאין לו אומנות אלא הוה
 עד כאן וספר מצות גדול הוה גם כן כתב בלאוין
 סימן ר"ד דליכא איסור בשחק קוביא ככל דר
 תבין כי האוסרים עצמם אשר הכאת לראיה הפר
 שאמר הוה הפר שהתיר ואין הדבר הנה בעי
 שליט הנבזים הביא כל דברי הגאונים האלו
 שקיל נשרי בהון ומקשה דידיהו או יד יואיקי וכסו
 דלעילם כשיש בעות על הדף הצחוק שדי ואין כזה משון
 אסמכתא דכשאין הצחוק תלוי בחכמה נמר ומקנ
 הוה דאמרין דאיכא בצחוק גזל מידי כשנחוו
 באמתה דלא קנו בלא חשבו והוי אסמכתא ודא
 אליכא דמלי עלמא ואמר דאיכא מאן דמכר דאפ
 נסום ענין ליכא אסמכתא ומאריך בזה עיני שם
 תאמת עצרת טובה קא משמע לן יתבונה הצחקני
 על

על לבם תמיד כי לא טוב לצחוק באמנה בלי מעות על
 הדף כשום אופן וכבר שמענו חדשי גם ישני מקוביני
 היו חכמי ובבבזי ולא נמנעו כל צחוק לא אשא את שבות
 על שפתי כי לא יאות ימנעו בכל יום עיינו רואות ידועי
 ספר ומביני מדע לא יקפידו על זה ויקובו לצחק דגליא
 לחן בסקנא וזהו תנא וגם שמע ותוד כי דבת הצחוק אין
 כי אם חסד לב שנינו המשחק בקוביא והבלוה ברבית
 סמוכי ושרי ומרע כמה גדול איסור הרבית באיסור הקובי
 דזה איסור תורה והה אינו אפי מדבריהם ככל וברוהונו
 כל מלו ברבית נכבד ומדובר בו ולא בלבד אינם פסולים
 לעדות ולדן כי אורבא דבר פיה כמאה עדים דמי רחמ
 דאישו ושובטו דיינו ומכרינו וזולת העני כבתיהם
 דורשי לנכרי תשיך ולא תשיך לא תשיך ונשיכת נשיכת
 טועל המשחק עשוקי בקוקי בקוקים אנשי רקים אור
 אשר לא יקו לספר בגנותם ועתה אשר הראית לרעה כי
 לא דבר רק הוה הצחוק ארועך מדרכי טובו כי מבחן
 לכסף וכו' לזהו ובחן לבות האנשים אין כמו הצחוק
 במנו הראה כל כחות המצחק דרשבות ארעות מי בעל
 דברים מי נח לבעוס למי יאמר שוע אסבעל נפש הוה
 אם שמה כחלקו וכל אשר יקרה לך כבודותי תרע
 בצחקו פעם אחת ולא תשנה לו אול בני דברים אדם ניכר
 בכוכו בכיסו בכעסו ואמרי לה בקולמוסו ויא נל בצחקו
 כי בו נכלל כיסו וכעסו וגדול מכוכו וקולמוסו ותועלת
 גדולה כבודות וצאי ממנו גם הבאבד בו כי ירגיל עצמו
 לסבול בקוי רחוק ולא יראא בגא עליו פתאום צורך
 להוצי ולפור כרגיל לישב שקט על שמרו יען הוא ראה
 הלכה למעשה בצחקו יום יום כי עת אשר חשב להרוח
 אבו וכי עלה וידד והוטפל הוהם נגלה לפניו כי אין
 אהנו דבר קיים ונצחי וכי תבונהו שעה יכרך על הרע

פעל המוכח ואם יוציא מעות לרוק יאמר מה אנשורה הרי
 הם כלי צחקה ותהי זאת בחמתו ועל הכל יגדיל שמירת
 רבא מברך ועוד מן הצחוק יפקח עינו שכלו בתחבולות
 עלמר חכמ החשבון בלי כלמד ממנו חכמ הדבור וההניין
 להטו לב חבירו ירא בו חכמ הצעיר והחשבור כי במחונח
 יתוארו כליו סוף המצחק ובפרט בקלפים ובקוביאות ירו
 בכל יד כל בו בכל בנימטריא נב והקלפים הכי הו ויד
 עם המלה לא ובקדוה הקוביאות כך המה כי גם ממנו
 נוכל ללמוד וללמד עשות משפט ואהב הסוד והצנע לכת:
 וסרה תאמר על שיר יפה אף נעים ראתר עיני נגד
 הצחקים מעשה ידי אחד מהנאונים מספר כל רעהם
 שמענו ואתה דע לך :

- מצחק בקוביא
- ומכור רויה
- ואם טוב לקונו
- היות זה עונו
- יאבד זיוות
- ורגיל להניח
- בליזה בכל עיר
- ועדיק כשעיר
- יזראח ברכה
- ובימי חנוכה
- יאד רע ונרוע
- וזונה ופרוע
- ואוכל בחפזן
- ועוכד ברוק
- צחוק זה ודותו
- זחי איש בריתו
- מכתו שיה
- יקולל בשערים
- ויוסיף על עונו
- בשבועת שקרים
- לעולם לא יצליח
- וימיו מרורים
- מקומו לא יכיר
- מודלג על ההרים
- בשבר ובמכה
- יבקש הפורים
- ובגדו קרוע
- לו ולאחרים
- בלא ברכת מזון
- בעיניו כפורים
- יהיו שונאים אותו
- בשמחה ובשירים
- מי אל
- מצחק בקוביא
- ואחריתו שאייה
- נסור ממנו
- ומרוד בקונו
- נחשוב כי יחיות
- וכימיו לא יצליח
- ילך כסיר אל עיר
- וזוא עני וצעיר
- ישוב עד דכא
- בפסח ובמוכה
- קצשו פרוע
- כי רע ירוע
- טאכל בחפזן
- ולא ימצא רווק
- קל אנסי ביתו
- ויעשו יום בנתו

מי אל תביאנו לדין נסיון מהשיר אשר חבר מי שהו לבנות
 ההוק אשר עשאו באולי איה צחקי בשעת כעסו או
 כי שלא ראה מאורות חכמה מיכיו עם שיהכו אותו אל
 החכם אכן עזרא או אל דרוק מה שלא עלה על דעתם
 באמת כאשר יוכיחו קול דמורים תחת השיר כי לא
 ברעת יזכר ודבריו לא בהשקל חראמו לבעריו השיר
 ושמע בא ממני השוכרו בדלת ווסתרו עצמם
 אכן ישר במשקלו כלו יתר והנעה
 וכום אין בו כי אם אחד
 אשר הוצרך לענות כסיל
 באולתו עצמה הש
 אזכר ושמע :

- מלאכה נקויה
- ככל איש שערים
- לאבד להונו
- אפרו שקרים
- כסוהר ויעליח
- למהוק מרורים
- גדול הין וצעיר
- מודלג בהרים
- בצחקו בסוכה
- בפסח ופורים
- מגדב לערוע
- וגזל אחרים
- ושמוץ כמזון
- בעיניו כפורים
- גדולה מלאכתו
- בשמחה ושירים
- אל פוס
- מצחק בקוביא
- ומכור רויה
- ואם טוב לקונו
- היות זה עונו
- יאבד זיוות
- ורגיל להניח
- בליזה בכל עיר
- ועדיק כשעיר
- יזראח ברכה
- ובימי חנוכה
- יאד רע ונרוע
- וזונה ופרוע
- ואוכל בחפזן
- ועוכד ברוק
- צחוק זה ודותו
- זחי איש בריתו

א פוס ממלך הכרנן חננך ה' מיוד יקירי ותכונה ודעת
 בכל אשר תפנה ורואה אני כי בחכמתך כי נבונות תאמר
 על שם שחר ועל שחר שמה ואין מכלים ראותי עד
 הנה כי בחודך בונתך תוכל לטהר את השרץ בשבעים
 פנים ורבה כן עשות בכל מאמרנו זה אשר דברנו על
 הצחוק הרסת כל מצער ראותי הטובות השלכת לארץ
 כל אשר חבאתי נגדו ותראה המעחק כגוי אשר צדקה
 עשה ולא היה זה להיות האמת אתך כי שקר ידבר כל
 מחליו וכל השומע יצחק לו ויודע אני כי במצפון
 לבך ובחודך מחשבתך גלוי וידוע לפניך כי הוא שטן הוא
 יצר הרע הוא משחית רק היתח מבמתך להוציא יקר
 מזולל כי בזאת יתהלל המתהלל לשבח הרע ולגנות
 הטוב להראות העינים כי הוא לפלא חדיפא ולסוף יודה
 על האמת ועתה אשביעך באלהים הנהאם תשקור
 לי ולחוק אהבתו הקיים בני עד לאמר אם דעתך כן
 היא על נמן ותאמן בהיך היות הצחוק מעשה אמת
 ומשפט אומה הוא בעיניך ולמתי אעתי לך להכרית
 מאתך כל שודש רעיון אשר יפנה אליו ולהיות עתיד
 לשמה מזוזות פרחי הלימוד והפרנסה והכלכלה

כי ככה השבעתני אשר לא אוכל להתעל מלהודיעך קשט
 דברי אמת מטובי מסתרים אני את נפשי הצלתי
 בדבה הצחוק ולמתי עלי זכות כאשר אמרת לאמר על
 הרע טוב והטוב רע לשנן ברק שכלי אשר עלתה חוזית
 ברובו ה כמה יושב ובטל אמנם ידוע להי לך כי גם
 אני ידעתי כי כן נדר הצחוק ומהותו הבל ורעה רבת
 ומה כי הנורא אצנע אלהים הוא סוף כל עסקו
 האנשים על פי הנרמים השמיכי יסקו וכמו זה כמו זר
 צכן לא טוב היות רצונם משליך עצמו כמחולט
 אל חוק המערכת לארוב לדם רעדו ולרשעותו

א להתחייב בנפשי לאמר ממונו ודעת כי לא
 צדק כן יחידו של עולם רק כי עולם יבין לאמרו והוא
 יסעדרנו ברצונו ואלו בעמל אנוש איננו וניחא להון
 לחובק עלמא ולבריות אומרים איפשר דנפיל בשעתא
 דמאנוי שלשה חמה מהמדי קיינו וכל מאוינו לחיות
 נופנו בכוסר ולהרמות עינינו ולתת לנשמה אשר ראותי
 והנה אין גם אחד מהנדר לאיש המשחק ושלשתן יחוק
 ממנו ראשונה חיי צער יחיה לנו יחיל בקרבו אוכל כבן
 דרוסאי ובתנזמות על משכב לא ינום ולא יישן קול
 מלחמה צעקה ומטה בביתו השכונ עם יולדיו ובחזיקו
 כעתי ועם האשכוליה אשר חנן הלך כי היום הוא הנפש
 וכאשר יהיה הכיס דק אין מתום בשרו נפני זעמו לנו
 סחרהו חמיד שנית כי אך הכל יחזיקו המצחקים כי
 יאמינו לתת טרף לביתם מאז ידיונו כי כהכל בא
 ובחשך ילך כל הכסף רצה בא כפנו היום מליא לניבא
 אכתרא לבחר קישקיש קריא ועמוד ולא ידע מי אוספם
 נכסי הבנים יאנו ידו למיזון בעד הצחוק הזה ומעטים
 היו אשר שמע בכל יתרון ועושר וכבוד בסבתו נער יכתבם
 ועל הכל אנו היהודים האוכללים המנוני צאו בעפנות
 הארץ וארבתנו נהפכה לזרים אין לנו בלתי אם נותנו
 וכל עושר כבוד מלכותנו הוא בארבעה פרוטו ובמלילי
 הנכנס לפרדס צחוק זה בחרה יציק בגעות לונפסא
 לשלל כי אין ליהודים אורה ושמה שדות וכרמי וקרקע
 קרן קיים ועומד על כן לא יחיל טובהאד וחי השלישית
 רק רע כל היום כי רחוק סוכו אד השארית מכל אשר כן
 בזמנו ויפה דברת מעביר על כל עשרת הדברות וידעתי
 אם בשנים קדמוניות היו בני ישראל להוטים אחר
 הכסילות הזה כאשר הם היום לא כלבד חול היו עושים
 אותו חרם בישראל כי גם מפיעליון היה יוצ לאתרצח לא

סור מרע

תנאף לא תננוב לא תצחוק אלא שלא חיו האזניים על
 שטות זה מאבד הזמן יקר שבנמצאות המוטל עלינו
 להוציא כרצון בראבו ולקיים גופנו כדסתפק בהכרחי
 ובמועדי ה' פ'ראי קדש אשרי המהכה ויגיע לצחוק
 והשמח מאין תמצא בו החן והפך לקצת לאכל ובאחריות
 דבר לכלם סוף דמות אל הקבוץ המדיני ואל התורה
 אשר שם משה לפני בני ישראל וכל המה ועמד עליה לא
 יראה יה בארץ החיים דיה לצרה בשעתה וזה יספיק
 לחודיע לפני דהאדם הסרנותו למען הוציא אותו מידם
 כי על הקלפים והקוביות ואמר אשרי מי שלא חמאן
 את הכל ניסותי בחכמה כי אין חכם כבעל הנסיון והנני
 טב ומתחדש ל' א' סוף עוד ראות פניו והסכמתי הסכמת
 שלא על מנת להודו בה לחסור מאתו כל יצר מחשבה
 כואת יסרתני ואסר אקבל מוסדך אשמע לעצדך ואם
 יפגע בי מנוול זה אמשכנו לבית המדרש והכן היי שעת
 לחוד אתנה לבי לישא וליתן כסתורה לחיות בפשי ונפש
 כיתי כרצון נדון לעוף כח קודר לכל בא ליטהר :

אל תבוך סאכשם לאל ויהי האתך לאשר ולקיים כל
 אשר בלבבך לעשות אחרי אשר הסות כסוה הסכלו הוח
 מעיניך אראה כחכמה כי נפונותי ונדוכתי בכל עת
 אשר שמעתי עליך כי צחקת נפלאתי עד כאר איך מצא
 מקום הבעש' הרע הזה בין שאר דרכיך הטובים ודעותיך
 חיקותי ויהי וביתר שאנתי כנחם לבי כאשר שמעתיך
 מהללי ומפארו אמרת: פה הראוי למדרש את הדשא הוח
 דרש ידרש ואחרי שמעי כי נתכונת לירושכלך הפך
 ובה הפוך בהוכי נמרת אומר לשונ כצבא העבירה ולא
 תעבור עוד שמחתני ותחי תהי ולך ישולם חסד כי
 ושמעתני אנב כדרא אמרי נועם ותשביע בעת צלות
 נפשי :

מי נסעת

Handwritten signature or note in cursive script.

סור מרע

מי נסעה ונלכה ונבוא העידה כי בא השמש והיוסדר
 ועוד ימים באים יהיו דברינו כמולי דאורייתא כי אשרי
 מי שעמלו בתורה עץ חיים למחזיקים בה בשני עולמות
 וכל נתיבותיה שלום :

תם ונשלם
 שבה לאל בורא
 עולם

